

فصل دهم

ایران ۱۳۹۴ در یک نگاه

ایران ۱۳۹۴ در یک نگاه

اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۴ فعالیت اقتصادی خود را در محیط جهانی و بین المللی به نحوی به انجام رساند که چالش های متعدد و فرصت های محدودی را متوجه آن می کرد. در سال ۱۳۹۴ (۲۰۱۵-۲۰۱۶) اقتصاد جهانی با کاهش ۵/۸ درصدی تولید ناخالص داخلی به قیمت اسمی، کاهش ۳/۲ درصدی درآمد سرانه، کاهش ۱۳ درصدی تجارت کالایی و ۶/۴ درصدی تجارت خدمات مواجه بود که چشم انداز بازار تجاری مطلوبی را در اختیار کشورهای جهان و از جمله ایران قرار نمی داد. در این سال قیمت نفت خام و فلزات اساسی در بازارهای بین المللی با کاهش مواجه شدند که تا حد زیادی درآمدهای صادراتی کشورهای صادرکننده این محصولات از جمله ایران را با محدودیت مواجه کرد. علاوه بر چنین شرایطی، ایران می بایست فشار تحریم های خارجی و تضییقات مالی و تجاری ناشی از آن را تحمل می نمود که زمینه تعامل تجاری و اقتصادی کشور با محیط بین المللی را دشوار می ساخت.

اقتصاد جهانی در سال ۲۰۱۵ بعضی فرصت ها را متوجه کشورهای در حال توسعه نمود و به دلیل بحران مالی و اقتصادی کشورهای توسعه یافته، جهان شاهد انتقال جریان سرمایه گذاری به کشورهای در حال توسعه بود، با این حال ایران نه تنها نتوانست از چنین روندی بهره بگیرد، بلکه جریان سرمایه گذاری خارجی ایران به حدود ۲ میلیارد دلار کاهش یافت. در این سال کشور توانست به رغم کاهش درآمدهای صادراتی خود با انضباط مالی بیشتر دولت به کاهش تورم تا ۱۳/۷ درصد و بهبود جایگاه جهانی خود همت گمارد، اما همچنان به عنوان کشوری با بالاترین نرخ تورم در منطقه باقی ماند.

برآیند عملکرد اقتصادی ایران در آینه گزارش‌های بین‌المللی در سال ۱۳۹۴ نشانگر کشوری با بالاترین سطح تورم در منطقه، درآمد سرانه رو به کاهش، صادرات محدود شده و سطح نازل جذب سرمایه‌گذاری خارجی می‌باشد که این کشور را در موقعیت رقابتی ضعیف‌تری در مقایسه با رقبای منطقه ای قرار می‌دهد. بطوریکه از نقطه نظرتولید ناخالص داخلی پایین تر از ترکیه و عربستان، از نقطه نظر درآمد سرانه پایین تر از قطر، امارات متحده عربی، رژیم اشغالگر قدس، عربستان و ترکیه، از نقطه نظر تجارت کالاها و خدمات پایین تر از امارات متحده عربی، عربستان، ترکیه، قطر و رژیم اشغالگر قدس و از نقطه نظر جذب سرمایه‌گذاری خارجی بسیار پایین تر از کشورهای ترکیه، رژیم اشغالگر قدس، امارات متحده عربی و عربستان سعودی قرار می‌گیرد.

از منظر شاخص‌های محیط فعالیت صنعتی و تجاری ایران در سال ۱۳۹۴ ایران با عدم تغییر شاخص آزادی اقتصادی، بهبود ۹ پله‌ای شاخص رقابت پذیری، بهبود ۱ پله‌ای شاخص سهولت کسب و کار، بهبود ۳۰ پله‌ای شاخص نوآوری جهانی، بهبود ۱۸ پله‌ای شاخص عملکرد لجستیک و بدتر شدن ۱۴ پله‌ای شاخص توانمندسازی تجاری مواجه بود.

نگاهی به اجزای شاخص‌های فوق‌الشاره حاکی از آن است که در این سال ایران توانسته به واسطه برخی اقدامات مثبت داخلی و عزم دولت در جهت اصلاح رویه‌های دریافت مجوز، ارتقا جایگاه دریافت مجوزهای ساخت و ساز و اشتراک برق و مواردی همچون کاهش فرآیندهای مجوزدهی، کاهش تعرفه‌ها و موانع غیرتعرفه‌ای، بهبود محیط مقرراتی کشور عمدتاً به بهبود شاخص‌های مرتبط با محیط داخلی اقدام نماید و به رقابت‌پذیر شدن صنعت کشور کمک نماید. بهبود مواردی همچون دارایی‌های مشهود و خلق دانش و بهبود رابطه صنعت و دانشگاه از مواردی است که بر بهبود جایگاه ایران در شاخص‌های بین‌المللی تأثیرگذار بوده است. با این حال بررسی این اجزا نشان می‌دهد همچنان نقایص عمده‌ای در زمینه تجارت فرامرزی وجود دارد. مواردی همچون جذب سرمایه‌گذاری خارجی، آمادگی فناورانه، تأمین مالی و دسترسی به بازارهای مالی و زیرساخت‌های لجستیکی علی‌رغم بهبود جایگاه آن در کشور، نتوانسته جایگاه مناسبی را در جهان برای ایران متصور نماید. شاخص توانمندسازی تجاری به عنوان یک شاخص

که نشان‌دهنده ارتباط ایران با محیط بین‌المللی می‌باشد، به خوبی موید این موضوع است.

تولید ناخالص با نفت و بدون نفت ایران در سال ۱۳۹۴ رشد ۰٫۷ درصدی را تجربه کرده است. با این حال بررسی اجزای تولید ناخالص داخلی نشان‌دهنده اتکا رشد در این سال بر بخش سنتی (کشاورزی) و منابع طبیعی (نفت) بوده است. در این سال گروه صنعت با رشد ۱٫۴- درصدی روبه‌رو بوده و علایم بهبود رکود صنعتی در سه ماهه چهارم سال ۱۳۹۴ با رشد مثبت بخش صنعت و معدن (به‌عنوان پررشدترین بخش اقتصاد ایران طی سال‌های قبل) قابل مشاهده است. کاهش تقاضای کالاهای صنعتی و معدنی به واسطه رشد منفی ۱۳٫۱ درصدی بخش ساختمان به‌عنوان پیشران تولیدات صنعتی و معدنی در کشور بر رشد منفی بخش صنعت اثرگذار بوده است.

ویژگی‌های رشد سال ۱۳۹۴ از منظر اجزای هزینه ناخالص داخلی بر عدم تحریک مؤثر تقاضا با وجود رشد مثبت مصارف بخش خصوصی و دولتی و کاهش تقاضا برای کالاهای صنعتی و معدنی به واسطه کاهش سرمایه‌گذاری به میزان ۱۰٫۲ درصد (در ساختمان ۱۳٫۱ درصد و در تجهیزات و ماشین‌آلات ۸٫۶ درصد) دلالت دارد. در این سال کاهش سهم بخش صنعت از اشتغال کل نیز علی‌رغم افزایش تعداد شاغلین حاکی از رشد محدودتر این بخش در مقابل سایر بخش‌های اقتصادی است.

به واقع از منظر نماگرهای کلان اقتصادی در سال ۱۳۹۴ رکود بر بخش صنعت و معدنی کشور حکمفرما بوده است که کاهش ارزش افزوده بخش حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات، کاهش تقاضای واردات کالاهای واسطه‌ای، تقاضای واردات کالاهای سرمایه‌ای، کاهش ۷٫۵ درصدی تملک دارایی سرمایه‌ای و در نتیجه کاهش فعالیت‌های عمرانی خود کاهش ظرفیت‌سازی در بخش عرضه بر این امر دلالت دارد. در سال ۱۳۹۴ کاهش همزمان تقاضای مؤثر و ظرفیت‌سازی در بخش عرضه به دلیل کاهش سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات و تجهیزات و همچنین کاهش فعالیت‌های بخش ساختمان به‌عنوان پیشران بسیاری از فعالیت‌های صنعتی از مهمترین دلایل رشد منفی و تداوم رکود در اقتصاد بوده است.

تغییرات شاخص بهای مصرف‌کننده، تولیدکننده و شاخص بهای کالاهای صادراتی در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ کاهش یافت. در این سال رشد شاخص بهای مصرف‌کننده ۱۱٫۹ درصد بود که به نسبت رشد شاخص بهای تولیدکننده به میزان ۴٫۹ درصد در سطح بالاتری قرار گرفته است. بررسی شاخص قیمت تولیدکننده در سال ۱۳۹۴ نشان‌دهنده رشد ۴٫۹ درصدی این شاخص می‌باشد که از این رشد بخش خدمات با سهم ۴٫۰۲ واحد درصدی عامل اصلی در تغییرات شاخص بهای تولیدکننده بوده است. سهم ۰٫۲۱ واحد درصدی بخش صنعت در تغییرات شاخص بهای تولیدکننده نشانگر عدم افزایش شدید هزینه نهاده‌ها در بخش صنعت و در مقابل رشد هزینه‌های خدمات بوده است. به عبارت دیگر افزایش قیمت تولیدکننده در این سال به دلیل تورم ناشی از فشار هزینه نبوده، بلکه ناشی از افزایش قیمت‌ها در بخش خدمات می‌باشد. رشد ۰٫۴- بخش صنعت در این سال شرایط رکودی حاکم بر صنعت را منعکس می‌نماید. در مقابل رشد شاخص بهای تولیدکننده در دو بخش خدمات و کشاورزی اگرچه به نسبت سال گذشته پایین‌تر بوده است، ولی به نسبت هزینه‌های بخش ساخت، رشد بالاتری را تجربه نموده است. در این میان در بخش ساخت عمده‌ترین دلایل کاهش شاخص بهای تولیدکننده مربوط به کاهش ۱۴ درصدی این شاخص در بخش فلزات اساسی تحت تأثیر کاهش قیمت‌های جهانی در این اقلام بوده است. آنالیز شاخص بهای مصرف‌کننده بر خدماتی شدن اقتصاد دلالت دارد. در واقع اشکالات نظام توزیع به ویژه در بخش انبارداری و حمل‌ونقل و همچنین چسبندگی قیمت‌های مصرف‌کننده از جمله دلایل توجیه‌کننده این امر است.

در سال ۱۳۹۴ افزایش شکاف بین تغییرات شاخص بهای تولیدکننده و بهای مصرف‌کننده نشان می‌دهد تورم مصرف‌کننده از ناحیه فشار هزینه نبوده و علت آن افزایش هزینه‌های توزیع کالا است. بخش صنعت در سال ۱۳۹۴ با کمترین رشد قیمتی مواجه بود که نتیجه آن کاهش رابطه مبادله تولیدات این بخش در مقایسه با دو بخش کشاورزی و خدمات می‌باشد.

نوسانات شاخص بهای کالای صادراتی منتج از تغییرات قیمت نفت (کاهش ۶۴

درصدی) و فلزات اساسی در بازارهای جهانی^۱ مهمترین تحولات قیمتی در این سال و نوسانات نرخ ارز را آشکار می‌کند. کاهش قیمت نفت را می‌توان به کاهش رشد اقتصادی کشورهای پیشرفته و کاهش تقاضای نفت خام متناسب نمود. از دیگر عوامل، افزایش تولید عربستان سعودی (به عنوان بزرگترین تولیدکننده نفت خام اوپک) و تولید نفت شیل آمریکا می‌باشد. در سال ۱۳۹۴ به نسبت سال قبل شوک‌های مثبت ارزی (به دلیل جو و تأثیر مثبت اخبار منتشره از مذاکرات هسته‌ای و کاهش انتظارات تورمی گذشته) کمتر بود. روند کاهشی قیمت‌های جهانی که از سال ۲۰۱۴ (۱۳۹۳-۱۳۹۲) آغاز گردید، به نحو مشهودتری در قیمت‌های صادراتی نمود یافت. در این سال قیمت‌های صادراتی در بسیاری از رشته فعالیت‌های صنعتی رشد منفی را تجربه کرد که این کاهش بیشتر در نتیجه کاهش ۳۵/۸ درصدی قیمت محصولات معدنی و ۲۷/۱ درصدی قیمت محصولات پتروشیمی و نهایتاً کاهش ۱۴/۱ درصدی فلزات معمولی و مصنوعات آنها رخ داد. با این حال بررسی قیمت برخی از اقلام صنعتی نشان می‌دهد که اثر کاهش فوق به واسطه وجود برخی قیود نظام قیمت‌گذاری داخلی به طور کامل در بازارهای داخلی سرریز نمی‌شود. فضای بازار داخلی فلزات در سال ۱۳۹۴ را می‌توان به صورت کاهش تقاضای داخلی (به واسطه شرایط رکودی و همچنین میل بنگاه‌های متقاضی به تأمین از طریق واردات) و تأثیر آن بر قیمت این کالاها، طبقه‌بندی و خلاصه نمود. ضمن این‌که افت ذاتی ارزش این کالاها به دلیل ریزش قیمت‌های جهانی در کنار ثبات نسبی نرخ ارز نیز عامل دیگری بود که امکان صادرات را محدود می‌ساخت.

آنچه که از ساختار صنعتی کشور و ترکیب بنگاه‌های تولیدی کشور برمی‌آید صنایع کوچک با بیشترین سهم بالغ بر ۹۲ درصد از صنایع کشور را تشکیل می‌دهند و صنایع

۱. نفت درصد بالایی از سوخت مصرفی جهت تولید فلزات پایه را تشکیل می‌دهد و بنابراین با کاهش قیمت آن، هزینه استخراج و فرآوری و به ویژه هزینه حمل و نقل زمینی و دریایی کاهش می‌یابد. البته شرایط رکودی حاکم بر اقتصاد جهانی و کاهش مصرف کشورهای مهم متقاضی فلزات همچون چین، عامل دیگری بود که از سمت تقاضا زمینه کاهش قیمت این محصولات را فراهم آورد.

متوسط و بزرگ کمتر از ۱۰ درصد از ساختار صنعتی کشور را تشکیل می‌دهند که این مهم خود بر عدم توانایی ساختار صنعتی کشور برای قرار گرفتن در بازارهای بزرگ صنعتی دلالت دارد. این در حالی است که این ساختار طی چند سال اخیر تغییر چندانی نداشته است.

بررسی مجوزهای تأسیس و بهره‌برداری که به ترتیب تقاضای بالقوه و بالفعل را برای سرمایه‌گذاری در کشور نشان می‌دهند، بر کوچک شدن ظرفیت تقاضای سرمایه‌گذاری در صنعت اشاره دارد. در این مسیر عمدتاً سرمایه‌گذاری انجام شده به سمت صنایع سرمایه‌بر بوده است. در مجوزهای بهره‌برداری روند افزایش سرمایه هر مجوز (که افزایش هزینه‌های تولید را متبادر می‌سازد) توأم با کاهش ظرفیت اشتغال‌زایی در این سال مشاهده می‌شود که البته بخشی از این امر می‌تواند ناشی از رکود حاکم بر فعالیتهای صنعتی باشد. جذابترین رشته‌ها به لحاظ بیشترین سهم از تعداد مجوزهای بهره‌برداری، محصولات غذایی آشامیدنی، ساخت و محصولات لاستیک و پلاستیک می‌باشند که به ترتیب سهمی بالغ بر ۱۶ و ۱۲ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین افزایش سرمایه در مجوزهای بهره‌برداری مربوط به رشته فعالیت کامپیوتر و فعالیتهای مرتبط با آن بوده است. محصولات توتون و تنباکو، کک و فراورده‌های نفتی، دباغی چرم و چوب و محصولات چوب در رتبه‌های بعدی تمایل برای سرمایه‌گذاری قرار گرفته‌اند. این تغییرات در بخش معدن نیز همزمان با کاهش قیمت‌های جهانی در این محصولات قابل مشاهده است. کوچک شدن اقتصاد جهانی و کاهش قیمت‌ها در این سال بر تمایل سرمایه‌گذاری در این بخش مؤثر بوده است به نحوی که تعداد جوازهای صادره بخش معدن در تمامی شاخص‌ها با کاهش قابل توجهی در سال ۱۳۹۴ روبه‌رو بوده است. تمامی عوامل فوق از جمله رشد منفی گروه صنعت در این سال و منفی شدن تغییرات شاخص بهای تولیدکننده خود را در میزان تولید کالاهای صنعتی متبادر می‌سازد.

در بخش رشد تولید رشته فعالیتهای صنعتی مشاهده می‌شود که طی سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ دو رشته فعالیت مواد و محصولات شیمیایی (بوتادین رابر و استایرن بوتادین)، کانی‌های غیرفلزی (شیشه جام و ظروف شیشه‌ای) و نساجی (نخ پلی‌استر)

بیشترین رشد تولید را داشته‌اند. در مجموع محصولات شیمیایی در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ رشد ۲/۵ درصدی را تجربه نموده‌اند. به لحاظ کاهش در تولید نیز در رشته فعالیت‌های وسایل نقلیه موتوری (کمباین، کامیون کشنده، وانت و تراکتور به جز مینی بوس) و وسایل خانگی (یخچال و فریزر، انواع تلویزیون و ماشین لباسشویی) بیشترین کاهش اتفاق افتاده است. در گروه فعالیت‌های محصولات شیمیایی، فلزات اساسی و کانی‌های غیرفلزی که عمده‌تأ بازارهای صادراتی را هدف قرار می‌دهند، کاهش تولید عمده‌تأ به دلیل کاهش قیمت‌های جهانی و کاهش صادرات این محصولات در نتیجه کاهش ارزش ذاتی آنها بوده است. همچنین کاهش فعالیت‌های عمرانی و عدم تحریک بخش ساختمان به عنوان پیشران بخش صنعت از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر باقی ماندن این صنایع در وضعیت رکودی بوده است. در گروه کالاهای مصرفی بادوام، کمبود تقاضا مهمترین عامل در کاهش تولیدات به شمار می‌رود. در این خصوص کاهش قدرت خرید مصرف‌کنندگان و همچنین وجود نااطمینانی‌های پس از برجام، تقاضای داخلی برای بسیاری از تولیدات مصرفی و بادوام را با کاهش مواجه ساخت. با توجه به این که این گروه کالاهای، خود مصرف‌کننده کالاهای گروه‌های دیگر نیز شامل فلزات اساسی می‌باشند، کمبود تقاضا از این حیث بر بازار محصولات گروه اول نیز تأثیرگذار است.

در صنایع غذایی و آشامیدنی و منسوجات عمده، تقاضای این محصولات از سمت بازارهای داخلی است. با این وجود در سال ۱۳۹۴ به دلیل افزایش قیمت‌های محصولات کشاورزی، بسیاری از این صنایع با افزایش هزینه و در نتیجه کاهش سودآوری مواجه بوده‌اند.

در مجموع برآیند عملکرد تولیدات صنعتی نشان‌گر رشد منفی تنوع محصولات تولیدی است و تعداد محصولات تولیدی با رشد منفی از محصولات تولیدی با رشد مثبت، بیشتر است.

بیشترین رشد تولید در محصولات رشته فعالیت مواد و محصولات شیمیایی مشاهده می‌شود، این در حالی است که صادرات این محصولات نیز حدود یک سوم از کل صادرات را شامل شده و به عبارتی محرک رشد صادرات صنعتی کشور بوده است. با احتساب ساخت

کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای باید یادآور شد که بیشتر از نیمی از صادرات صنعتی کشور مبتنی بر صادرات محصولات منبع محور بوده که برپایه مزیت‌های طبیعی کشور شکل گرفته است. به لحاظ مقایسه مقدار ارزشی صادرات در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۳ رشته فعالیت ساخت کاغذ و محصولات کاغذی با رشد ۱۳ درصدی نسبت به سال گذشته بیشترین افزایش در صادرات را داشته‌اند.

در سال ۱۳۹۴ بیشترین واردات به لحاظ ارزشی در ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده به مقدار ۶۹۹۹ میلیون دلار (سهم ۱۹ درصدی) بوده است. با این حال واردات در این رشته فعالیت در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ در حدود ۲۱ درصد کاهش داشته است.

در سال ۱۳۹۴ بخش صنعت در بازار بورس و اوراق بهادار متاثر از عوامل مثبت روانی ناشی از مذاکرات هسته‌ای و مطابق روند بازار بورس در مقایسه با سال ۱۳۹۳ رشد یافته است. اختصاص ۶۵ درصد ارزش مبادلات و ۵۸ درصد ارزش بازار به ۵ صنعت، نقش مهم این صنایع را در پیشرانی بازار بورس و اوراق بهادار نشان می‌دهد. در عین حال مطالعه وضعیت شاخص‌های اصلی مالی صنایع بورسی نشان‌دهنده وضعیت پر نوسانی است. عمده تغییرات مثبت در بازار بورس اوراق بهادار در سال ۱۳۹۴ در فصل چهارم سال و متناسب با تطبیق انتظارات مثبت بازار بورس با نتیجه مذاکرات هسته‌ای رخ داده است. در عین حال رکود حاکم بر صنعت در کساد حاکم بر کل اقتصاد و نیز رکود حاکم بر اقتصاد جهانی در سال ۱۳۹۴ بر وضعیت صنایع فعال در بورس به خصوص صنایع فلزات اساسی تأثیرگذار بوده و کاهش سودآوری این صنایع را به دنبال داشته است. در این سال کل صنایع فعال در بورس ۱۰ درصد کاهش سودآوری نسبت به سال ۱۳۹۳ و فلزات اساسی ۲۸ درصد کاهش سودآوری را تجربه کرده‌اند. بر این اساس در کل صنایع فعال در بورس عمدتاً تحت تأثیر کاهش قیمت‌های جهانی در این سال با کاهش سودآوری مواجه بودند، با این حال با انجام توافق هسته‌ای در فصل چهارم سال بهبود وضعیت شاخص‌ها قابل مشاهده است.

بخش عمده‌ای از تأمین مالی بخش صنعت در سال ۱۳۹۴ از طریق بانک صورت

گرفته است که بالا بودن هزینه تأمین مالی از مهمترین چالش‌های بخش صنعت، معدن و تجارت در این حوزه است. بررسی تسهیلات بودجه‌ای بر بخش صنعت و معدن به منزله نقش دولت در تأمین مالی این حوزه نشانگر کاهش عملکرد دولت در فعالیت‌های عمرانی و به تبع آن رکود صنایع مرتبط است که در مسیر کاهش درآمدهای نفتی به عنوان منبع اصلی تأمین مالی بودجه‌ای (در حوزه عمرانی) رخ داده است. در این راستا کاهش کمک‌های فنی و اعتباری به بخش صنعت و معدن و عملکرد منفی حمایت از تولید در چارچوب قانون هدفمندی یارانه‌ها شواهد بیشتری از این مدعا است.

مقایسه آماری بازار سرمایه در سال ۱۳۹۴ با سال قبل آن نشان می‌دهد نقش بازار سرمایه از طریق جذب سرمایه در صنایع بورسی در سال ۱۳۹۴ قابل توجه بوده است. در این رابطه هرچند سود انباشته و مطالبات و آورده نقدی کاهش محسوسی را نشان می‌دهد لیکن جمع کل تأمین مالی از بازار سرمایه به ویژه از طریق تأمین بدهی قابل ملاحظه است.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نیز به عنوان روش دیگر تأمین مالی در اقتصاد ایران در مقایسه با کشورهای همسایه شرایط مناسبی را آشکار نمی‌کند. هرچند در فرآیند تصویب طرح‌های سرمایه‌گذاری خارجی تفاهم‌های متعددی دیده می‌شود لیکن در عمل تغییرات چندانی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی رخ نمی‌دهد.

آنچه که از بررسی میزان مصرف حامل‌های انرژی در بخش صنعت در سال ۱۳۹۴ برمی‌آید، کاهش مصرف در گاز طبیعی و برق و همچنین سایر حامل‌های انرژی بوده که عمدتاً به دلیل کاهش حجم فعالیت‌های اقتصادی و وضعیت رکودی حاکم بر واحدهای تولیدی و صنعتی کشور رخ داده است. در این سال دلیل عمده تغییر مصرف گاز طبیعی در صنایع عمده از کاهش مصرف این حامل انرژی در صنایع فولاد و سیمان در رشته فعالیت محصولات کانی غیرفلزی کشور نشأت می‌گیرد. تأثیرگذاری شرایط رکود بین‌المللی در صنعت فولاد به همراه مشکلات ناشی از رکود در بازار مسکن و کاهش طرح‌های عمرانی از یک سو و وضعیت بحرانی منطقه به ویژه در عراق جهت صادرات

سیمان از سوی دیگر از جمله دلایل کاهش تولید و به تبع آن کاهش مصرف گاز طبیعی در این دو صنعت بزرگ کشور شده است.

از منظر تجاری در این سال صادرات غیرنفتی بدون احتساب میعانات گازی با کاهش ۲ درصدی همراه بوده است و به همین ترتیب در واردات نیز کاهش ۲۲٫۵ درصدی رخ داده است. آنچه که صادرات کشور را در این سال بیش از پیش متاثر ساخته تنگناهای محیط بین‌المللی به واسطه تحریم‌ها، رکود حاکم بر اقتصاد جهانی و در نتیجه کاهش تجارت جهانی در این سال بوده است. همچنین به واسطه رکود حاکم بر صنایع بالادست در ۳ فصل اول سال ۱۳۹۴ واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای نیز تحت تأثیر قرار گرفته و کاهش یافت. در این سال به لحاظ تغییر در ترکیب کالاها از منظر نوع فناوری در صادرات تغییر چندانی در کشور اتفاق نیافتاده و همچنان کالاها با تکنولوژی متوسط پایین بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند با این حال در زمینه واردات کالاهای سهم صنایع هایتک به میزان ناچیزی (۰٫۶ درصد) افزایش داشته است.

بررسی سیاست‌های تجاری در سال ۱۳۹۴ بر عزم دولت در تسهیل تجاری دلالت دارد. در این سال کاهش متوسط نرخ تعرفه به میزان ۱ درصد، کاهش طبقات تعرفه‌ای، افزایش تعداد ردیف‌های تعرفه‌ای به منظور پیگیری اهداف آزادسازی تجاری دنبال شده است. با این حال بررسی ردیف‌هایی که تعرفه در آنها کاهش داشته نشان‌دهنده این موضوع است که در این سال بیشترین کاهش به سمت کاهش تعرفه محصولات مصرفی سوق داشته و تعرفه کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای افزایش داشته است که این موضوع خود عاملی در کاهش واردات این نوع از کالاها در این سال نیز بوده است.

با توجه به شرایط رکودی حاکم بر صنعت در سال ۱۳۹۴، وزارت صنعت، معدن و تجارت اقدامات قابل توجهی به منظور خروج بنگاه‌های صنعتی از این شرایط انجام داده که عمدتاً مبتنی بر تحریک تقاضا، تأمین مالی و کمک به صنایع در انجام فعالیت اقتصادی خود و استفاده از شرایط پس از برجام در جذب سرمایه‌گذاری خارجی تمرکز بوده است.

با توجه به شرایط رکودی حاکم در این سال اقداماتی توسط وزارت صنعت، معدن و

تجارت با رویکرد تحریک تقاضای داخلی، تأمین مالی و تکمیل راه اندازی طرح‌ها، توسعه صادرات و مدیریت هدفمند واردات، مبارزه با قاچاق، بازرگانی داخلی، اجرایی کردن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، توسعه آموزش و پژوهش، بهره‌وری و ارتقای کیفیت در محصولات تولیدی و سازماندهی و نهادسازی انجام شده است. همچنین سازمان‌های تابعه وزارت صنعت، معدن و تجارت نیز در راستای تحقق اهداف وزارتخانه اقداماتی همچون افزایش تسهیلات پرداختی توسط بانک صنعت، معدن، افزایش پوشش‌های بیمه‌ای و ضمانت صندوق‌ها در جهت حمایت از فعالان اقتصادی در بخش صنعت، معدن و تجارت به انجام رسانده‌اند.

منابع و مآخذ

۱. آمارنامه راه آهن جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴
۲. آمارنامه سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴
۳. اداره آمار و اطلاعات بورس اوراق بهادار تهران. «گزارش عملکرد بازار اوراق بهادار»
۴. بانک مرکزی، سیاست های پولی سال های ۱۳۹۳، ۱۳۹۴
۵. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش شاخص های عمده اقتصادی
۶. تشکینی، احمد (۱۳۹۴)، تحلیلی بر سهم بخش صنعت از اقتصاد ملی، مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
۷. تشکینی، احمد (۱۳۹۴)، رصد، پایش و پیش بینی شاخص های قیمت (با تاکید بر بخش صنعت)، مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
۸. تشکینی، احمد (۱۳۹۵)، تحلیلی بر تغییرات شاخص های قیمت طی دوره ۹۴-۱۳۹۰ در سطح کلان و خرد (با تاکید بر بخش صنعت، معدن و تجارت)، مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
۹. سازمان توسعه تجارت، گزارش تحلیل عملکرد صادرات کالاهای غیرنفتی کشور طی ۱۲ ماهه سال ۱۳۹۴.
۱۰. سازمان توسعه تجارت، گزارش عملکرد تجارت خارجی کشور ۱۳۹۴.
۱۱. سازمان سرمایه گذاری و کمک های اقتصادی و فنی ایران (اخذ اطلاعات سرمایه گذاری خارجی و مصوب).
۱۲. سایت اداره کل آمار و اطلاعات ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز
۱۳. عملکرد صندوق حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع الکترونیک (صحا) (<http://www.esfrd.ir>)
۱۴. عملکرد صندوق ضمانت سرمایه گذاری صنایع کوچک ایران (<http://www.sif-gov.ir>)
۱۵. عملکرد صندوق ضمانت صادرات ایران (<http://egfi.ir>)
۱۶. قانون مقررات صادرات و واردات کشور، سال های مختلف
۱۷. قوانین بودجه سال های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ کل کشور.

۱۸. قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ کل کشور، پیوست شماره یک اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای.
۱۹. مالکی، امین. تحلیلی بر عملکرد تجارت خارجی غیرنفتی ایران طی دهه اخیر ۹۴-۱۳۸۵
۲۰. مدیریت تحقیق و توسعه شرکت بورس اوراق بهادار تهران. گزارش تحلیل بازار سه ماهه اول، دوم، سوم و چهارم
۲۱. مرکز آمار ایران
۲۲. نشریات ادواری بانک مرکزی (شامل نماگرهای اقتصادی، مجله بانک مرکزی، خلاصه تحولات اقتصادی کشور، گزارش اقتصادی و ترانزنامه) دوره ۹۴-۱۳۹۳.
۲۳. گزارش شماره ۲۳ (عملکرد سال ۱۳۹۴)، وزارت صنعت، معدن و تجارت، معاونت طرح و برنامه (دفتر آمار و فراوری داده‌ها).
۲۴. گزارش عملکرد تجارت خارجی کشور در سال ۱۳۹۴، سازمان توسعه تجارت
۲۵. گزارش عملکرد سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی (۱۳۹۴).
۲۶. گزارش عملکرد سالانه سازمان بورس اوراق بهادار، ۹۴-۱۳۹۳
۲۷. گزارش عملکرد سالانه شرکت فرابورس ایران
۲۸. گزارش عملکرد سالانه وزارت صنعت، معدن و تجارت سال ۱۳۹۴، عملکرد بانک صنعت و معدن.
۲۹. گزارش عملکرد سالانه وزارت صنعت، معدن و تجارت سال ۹۴-۱۳۹۳
۳۰. گزارش عملکرد وزارت صنعت، معدن و تجارت سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴
۳۱. گزارش عملکرد گاز طبیعی در سال ۱۳۹۴، وزارت امور اقتصادی و دارایی
۳۲. گمرک جمهوری اسلامی ایران

33. International monetary fund (IMF)
34. World Development Indicator
35. World Trade Statistical Review 2016
36. Economic Freedom Index 16-2015
37. Global Competitiveness Report 2015-16
38. Ease of Doing Business Index 2015-16
39. Global Innovation Index 2014-2015
40. Global Enabling Trade Index 2012-2014
41. Logistic performance index 2014-2016

پیوست

جدول (۱). مقایسه تولید کالاهای منتخب در سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

نام کالا	واحد	سال ۱۳۹۳	سال ۱۳۹۴	درصد تغییر
مینی بوس	دستگاه	۹۲۷	۱۲۰۷,۱	۳۰,۲
ظروف شیشه ای	هزار تن	۵۱۸	۶۳۹,۵	۲۳,۵
نخ پلی استر	هزار تن	۲۱۱,۳	۲۵۵,۸	۲۱,۱
الیاف وتاپس پلی استر	هزار تن	۱۳۳	۱۶۰,۲	۲۰,۹
شیشه جام	هزار متر مکعب	۱۲۲۲	۱۴۶۳	۱۹,۷
پلی بوتادین رابر	هزار تن	۲۷,۶	۳۲,۸	۱۸,۸
استایرین بوتادین رابر	هزار تن	۳۹,۱	۴۶,۱	۱۷,۶
فیبر	هزار متر مکعب	۵۲۳,۳	۶۰۱,۲	۱۴,۹
نخ مصنوعی	هزار تن	۱۹۴	۲۲۱,۵	۱۴,۲
پلی اتیلن	هزار تن	۳۲۹۶,۷	۳۶۰۲,۳	۹,۳
پلی استایرن (PS)	هزار تن	۱۳۵,۴	۱۴۷,۴	۸,۹
ال ای بی	هزار تن	۱۳۵,۱	۱۴۵,۱	۷,۴
دوده	هزار تن	۷۴,۲	۷۹,۴	۷,۱

نام کالا	واحد	سال ۱۳۹۳	سال ۱۳۹۴	درصد تغییر
پروپیلن	هزار تن	۷۶۴,۶	۸۱۲	۶,۲
کولر آبی	هزار دستگاه	۷۸۸,۸	۸۳۰,۳	۵,۳
جمع پلیمری	هزار تن	۵۳۶۱,۴	۵۶۳۹,۵	۵,۲
شمش آلومینیوم	هزار تن	۲۸۷	۲۹۸	۳,۸
شوینده	هزار تن	۶۳۱,۸	۶۵۴,۵	۳,۶
سایر	هزار تن	۳۴۲۸۸	۳۵۲۲۲	۲,۷
فرش ماشینی	هزار مترمربع	۸۷۲۳۳	۸۴۵۰۱,۱	۲,۶
پتروشیمی	میلیون تن	۴۶,۹	۴۸,۱	۲,۵
جمع شیمایی و پلیمری	هزار تن	۴۶۸۷۶	۴۸۰۵۹	۲,۵
جمع شیمایی	هزار تن	۴۱۵۱۴	۴۲۴۱۹	۲,۲
انواع یابیوش	میلیون زوج	۱۲۹,۲	۱۳۰,۹	۱,۳
اوره	هزار تن	۳۹۸۶,۶	۴۰۰۰	۱,۳
روغن نباتی	هزار تن	۱۴۸۸,۸	۱۵۰۹,۸	۱,۱
چرم	میلیون فوت مربع	۴۶,۲	۴۶,۶	۱
الکتروموتور	هزار دستگاه	۸۳۸۸,۹	۸۴۰۲	۰,۲
دارو	میلیارد عدد	۳۸	۳۷,۸	۰,۴-
وینیل کلراید pvc	هزار تن	۵۱۴,۴	۵۱۱,۷	۰,۵-
فولاد خام	هزار تن	۱۶۸۱۰	۱۶۷۱۳	۰,۶-
بوتادین استایرن	هزار تن	۴۲	۴۱,۶	۱-
آمونیاک	هزار تن	۳۲۳۸,۹	۳۱۹۷	۱,۳-
ظروف چینی	هزار تن	۵۰	۴۹,۳	۱,۴-
کاتد مس	هزار تن	۱۹۳,۶	۱۹۰,۷	۱,۵-

نام کالا	واحد	سال ۱۳۹۳	سال ۱۳۹۴	درصد تغییر
کارتن	هزارتن	۳۶۳,۸	۳۴۴,۶	۵,۳-
پلی کربنات	هزارتن	۹,۹	۹,۳	۶,۱-
آلومینا	هزارتن	۲۵۲,۵	۲۳۶,۱	۶,۵-
کاشی و سرامیک	هزارتن	۴۱۰۰۰۰	۳۸۲۰۰۰	۶,۸-
انواع سواری	هزاردستگاه	۹۵۸,۳	۸۹۲,۶	۶,۹-
محصولات فولادی	هزارتن	۱۶۹۳۸	۱۵۶۹۹	۷,۳-
چینی بهداشتی	هزارتن	۹۸,۴	۹۰,۱	۸,۴-
سنگ آهن	هزارتن	۳۴۱۶۳	۳۰۴۳۵	۱۰,۷-
سیمان	هزارتن	۶۶۴۶۴	۵۸۶۹۷	۱۱,۷-
لاستیک خودرو	هزارتن	۲۲۲,۱	۱۹۵,۱	۱۲,۲-
روغن موتور صنعتی	هزارتن	۵۱۰,۱	۴۴۲,۴	۱۳,۳-
کنستانتره زغالسنگ	هزارتن	۱۱۵۶	۹۷۸	۱۵,۴-
سموم دفع آفات نباتی	هزارتن	۳۲,۳	۲۶,۹	۱۶,۸-
اتیلن ترفتالت	هزارتن	۵۲۰,۳	۴۳۲	۱۷,۱-
انواع کاغذ	هزارتن	۵۸۹,۹	۴۸۶	۱۷,۶-
نئوپان	هزارمترمکعب	۹۵۹,۵	۷۶۲,۱	۲۰,۶-
دی ام تی	هزارتن	۲۶,۲	۲۰,۵	۲۱,۴-
الیاف اکریلیک	هزارتن	۲۴,۵	۱۸,۹	۲۲,۹-
ماشین لباسشویی	هزاردستگاه	۷۹۷,۳	۵۵۰,۴	۳۱-
انواع تلویزیون تخت	هزاردستگاه	۱۹۲۱,۴	۱۲۹۲,۷	۳۲,۷-
یخچال و فریزر	هزاردستگاه	۱۳۱۳,۷	۸۹۴,۴	۳۵,۳-
تراکتور	دستگاه	۱۹۵۳۹	۱۰۹۷۵	۴۳,۸-

نام کالا	واحد	سال ۱۳۹۳	سال ۱۳۹۴	درصد تغییر
وانت	هزار دستگاه	۱۵۱	۷۳,۲	۵۱,۵-
کامیون کشنده	دستگاه	۲۰۴۷۷,۱	۹۸۴۲	۵۳,۱-
کمباین	دستگاه	۵۳۰,۱	۲۲۵	۵۷,۵-
اپوکسی (ER)	هزار تن	۱۱,۹	۴,۴	۶۳-

جدول (۲). مقایسه صادرات بخش صنعت و معدن به تفکیک کدهای ایسیک در سال

۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

ش. ای. کد		۱۳۹۴		۱۳۹۳		تغییرات صادرات نسبت به سال قبل	
		وزن (هزار تن)	مبلغ (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	مبلغ (میلیون دلار)	تغییرات وزنی - ارزشی - درصد	تغییرات وزنی - ارزشی - درصد
۲۱	ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۴۶,۱	۴۷,۶	۴۰	۴۲	۱۵,۳	۱۳,۳
۳۲	ساخت رادیو، تلویزیون و وسایل ارتباطی	۰,۸	۴۲,۹	۱	۳۹	۲۰,۰-	۱۰,۰
۱۹	دباغی و پرداخت چرم؛ ساخت چمدان، کیف دستی، زین و یراق و انواع پاپوش	۲۲,۷	۲۰۷,۷	۲۸	۱۹۶	۱۸,۹-	۶,۰
۳۳	ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی و ابزار دقیق، ساعت‌های مچی و انواع دیگر ساعت	۱,۲	۴۶,۵	۱	۴۵	۲۰,۰	۳,۳
۲۷	ساخت فلزات اساسی	۴۴۶۸,۴	۳۲۸۶,۶	۴۰۱۷	۳۳۴۹	۱۱,۲	۱,۹-
۲۳	ساخت کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای	۱۲۸۳۴,۲	۶۹۵۴,۸	۹۴۸۳	۷۳۲۰	۳۵,۳	۵,۰-
۱۷	ساخت منسوجات	۱۱۴,۵	۵۷۱,۴	۱۲۶	۶۰۵	۹,۱-	۵,۶-
۲۰	ساخت چوب و محصولات چوب و چوب پنبه، به استثنای مبلمان، ساخت کالا ازنی و مواد حصیربافی	۲۹,۷	۲۲,۸	۳۱	۲۵	۴,۲-	۸,۸-
۱۵	ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها	۱۳۹۰,۴	۲۴۹۴,۶	۱۵۷۳	۲۷۱۹	۱۱,۶-	۸,۳-
۲۴	ساخت مواد و محصولات شیمیایی	۱۶۱۰۶,۰	۱۰۱۴۹,۳	۱۵۳۶۵	۱۱۰۹۹	۴,۸	۸,۶-
۲۹	ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۱۲۶,۳	۵۲۱,۰	۱۳۷	۵۷۹	۷,۸-	۱۰,۰-
۳۴	ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر	۵۸,۴	۲۷۴,۰	۶۶	۳۰۵	۱۱,۵-	۱۰,۲-

ردیف	توضیحات	۱۳۹۴		۱۳۹۳		تغییرات صادرات نسبت به سال قبل	
		وزن (هزار تن)	مبلغ (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	مبلغ (میلیون دلار)	تغییرات وزنی - ارزشی - درصد	تغییرات درصد
۲۵	ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک	۳۴۹,۴	۹۹۱,۱	۴۰۹	۱۱۸۲	۱۴,۶-	۱۶,۲-
۳۱	ساخت ماشین آلات و دستگاه های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۳۰,۷	۲۳۴,۲	۳۸	۲۸۱	۱۹,۲-	۱۶,۷-
۲۶	ساخت سایر محصولات کانی غیر فلزی	۱۷۳۱۵,۹	۱۵۷۹,۱	۲۲۲۳۳	۱۹۲۱	۲۲,۱-	۱۷,۸-
۲۲	انتشار، چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده	۱,۹	۷,۹	۳	۱۱	۳۶,۷-	۲۸,۲-
۱۸	ساخت پوشاک، عمل آوردن و رنگ کردن پوست	۳,۲	۴۰,۷	۴	۵۷	۲۰,۰-	۲۸,۶-
۲۸	ساخت محصولات فلزی فابریکی به جز ماشین آلات و تجهیزات	۱۷۳,۷	۳۳۴,۸	۲۲۸	۴۸۲	۲۳,۸-	۳۰,۵-
۱۶	ساخت محصولات از توتون و تنباکو	۰,۱	۱,۶	۰	۳		۴۶,۷-
۳۰	ساخت ماشین آلات دفتری، حسابداری و محاسباتی	۰,۱	۰,۴	۰	۱		۶۰,۰-
۳۶	ساخت مبلمان، مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۸,۴	۲۷,۳	۱۱	۵۶	۲۳,۶-	۵۱,۳-
۳۵	ساخت سایر تجهیزات جابجایی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۴,۰	۱۰,۴	۵۰	۸۸	۹۲,۰-	۸۸,۲-

ماخذ: وزارت صنعت، معدن و تجارت

جدول (۳). مقایسه واردات بخش صنعت و معدن به تفکیک کدهای ایسیک

در سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

کد ایسیک		۱۳۹۴		۱۳۹۳		تغییرات واردات نسبت به سال قبل	
		وزن (هزار تن)	مبلغ (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	مبلغ (میلیون دلار)	تغییرات ارزشی	تغییرات وزنی
۱۸	ساخت پوشاک، عمل آوردن و رنگ کردن پوست	۳	۱۵	۱	۷	۱۱۴,۳	۲۰۰,۰
۳۳	ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی و ابزار دقیق، ساعت های مچی و انواع دیگر ساعت	۲۶	۱۲۷۶	۲۵	۱۲۲۱	۴,۵	۴,۰
۱۶	ساخت محصولات از توتون و تنباکو	۳۰	۱۸۳	۲۹	۱۷۷	۳,۴	۳,۴
۲۰	ساخت چوب و محصولات چوب و چوب پنبه، به استثنای مبلمان، ساخت کالا از نی و مواد حصیربافی	۱۵۴۲	۷۱۴	۱۳۸۷	۷۲۱	۱,۰-	۱۱,۲
۳۵	ساخت سایر تجهیزات جابجایی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۵۹	۵۴۱	۷۱	۵۷۳	۵,۶-	۱۶,۹-
۳۶	ساخت مبلمان، مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۵۷	۱۹۱	۶۲	۲۰۵	۶,۸-	۸,۱-
۲۸	ساخت محصولات فلزی فابریکی به جز ماشین آلات و تجهیزات	۲۱۴	۵۶۸	۲۶۴	۶۳۷	۱۰,۸-	۱۸,۹-
۲۱	ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۱۱۷۲	۱۱۴۳	۱۱۵۲	۱۲۹۷	۱۱,۹-	۱,۷
۱۹	دباغی و پرداخت چرم؛ ساخت چمدان، کیف دستی، زین و یراق و انواع پاپوش	۳	۱۱	۴	۱۳	۱۵,۴-	۲۵,۰-
۱۷	ساخت منسوجات	۲۲۹	۵۸۳	۲۴۸	۶۷۷	۱۳,۹-	۷,۷-
۳۱	ساخت ماشین آلات و دستگاه های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۲۲۹	۱۱۴۶	۲۸۸	۱۴۰۲	۱۸,۳-	۲۰,۵-

ردیف	توضیحات	۱۳۹۴		۱۳۹۳		تغییرات واردات نسبت به سال قبل	
		وزن (هزار تن)	مبلغ (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	مبلغ (میلیون دلار)	تغییرات وزنی	تغییرات ارزشی
۲۴	ساخت مواد و محصولات شیمیایی	۲۰۸۸	۵۸۶۹	۲۵۱۲	۷۲۷۱	۱۶,۹-	۱۹,۳-
۲۹	ساخت ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۹۵۲	۶۹۹۹	۱۱۶۱	۸۹۲۸	۱۸,۰-	۲۱,۶-
۲۵	ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک	۳۴۷	۱۰۲۹	۳۸۹	۱۳۴۶	۱۰,۸-	۲۳,۶-
۲۶	ساخت سایر محصولات کانی غیر فلزی	۴۳۱	۳۹۸	۵۲۲	۵۲۷	۱۷,۴-	۲۴,۵-
۲۷	ساخت فلزات اساسی	۵۱۲۷	۳۵۲۷	۵۲۷۲	۴۷۰۵	۲,۸-	۲۵,۰-
۲۲	انتشار، چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده	۲	۸	۲	۱۱	۰,۰	۲۷,۳-
۳۴	ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر	۴۲۳	۳۶۱۳	۵۷۲	۵۱۶۵	۲۶,۰-	۳۰,۰-
۳۰	ساخت ماشین آلات دفتری، حسابداری و محاسباتی	۳۳	۹۱۳	۴۰	۱۳۱۸	۱۷,۵-	۳۰,۷-
۱۵	ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی ها	۴۴۲۸	۳۸۹۱	۶۲۶۵	۵۸۲۵	۲۹,۳-	۳۳,۲-
۳۲	ساخت رادیو، تلویزیون و وسایل ارتباطی	۴۶	۱۵۴۸	۶۸	۲۳۴۲	۳۲,۴-	۳۳,۹-
۲۳	ساخت کک، فرآورده های حاصل از تصفیه نفت و سوخت های هسته ای	۵۵۴	۲۴۷	۱۰۸۷	۵۶۲	۴۹,۰-	۵۶,۰-

ماخذ: وزارت صنعت، معدن و تجارت